

Informácia o plnení aktualizácie Koncepcie geoparkov SR

1. Úvod

Geoparky, ktoré predstavujú produkt mäkkého cestovného ruchu, nástroj podpory regionálneho a miestneho rozvoja ako aj súčasť integrovanej starostlivosti o krajinu, majú vysoký potenciál založený na využívaní prírodného a kultúrneho dedičstva podporený pestrou geologickou stavbou územia Slovenska.

Iniciatíva podpory národných geoparkov organizáciou UNESCO prostredníctvom Globálnej siete geoparkov podnietila vznik geoparkov vo viacerých krajinách sveta a Slovenská republika sa k nej pripojila v roku 2000. Prvé aktivity formovania geoparku vznikli v oblasti Banskej Štiavnice, neskôr v okolí Banskej Bystrice a Filáкова.

Potreba budovania a prevádzkovania týchto troch geoparkov bola stimulom k vypracovaniu materiálu *Návrh koncepcie geoparkov v SR*, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 740 z 15. októbra 2008. Podľa tohto uznesenia vláda Slovenskej republiky uložila ministrom životného prostredia realizovať koncepciu pre geoparky v kategórii A a B (prevádzkované a budované geoparky) a predložiť na rokovanie vlády Slovenskej republiky správu o realizovaní tejto koncepcie.

Materiál *Správa o realizácii Koncepcie geoparkov SR* schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 608 z 31. októbra 2012 a uložila ministrom životného prostredia vypracovať aktualizáciu Koncepcie geoparkov SR v termíne do 30. novembra 2014. Účelom vypracovania materiálu bola potreba zmeny kategorizácie geoparkov, určenie kritérií používania termínu geopark, integrácia existujúcich geoparkov do Siete geoparkov Slovenskej republiky podľa vzoru ostatných európskych krajín a vytvorenie aktuálneho modelu financovania, prevádzkovania a budovania geoparkov. Materiál *Aktualizácia Koncepcie geoparkov SR* (ďalej len „aktualizovaná koncepcia“) bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 15 zo 7. januára 2015. Súčasťou aktualizovanej koncepcie boli nasledovné opatrenia na zabezpečenie jej realizácie:

1. *Vytvárať podmienky na podporu aktivít pri budovaní a prevádzkovaní geoparkov efektívnym čerpaním disponibilných prostriedkov zo zdrojov jednotlivých rezortov, domácich programov, ako aj z operačných programov na obdobie 2014 - 2020 tak, aby bol využitý potenciál geoparkov ako prvku cestovného ruchu na udržateľný rozvoj služieb a zamestnanosti a podporu podnikateľských aktivít.*

Zodpovední: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky v súčinnosti s príslušnými riadiacimi orgánmi.

Termín: priebežne

2. *Podporovať trvalú udržateľnosť geoparkov ich využívaním v rámci rozvoja cestovného ruchu v súčinnosti s organizáciami cestovného ruchu i ostatnými subjektmi cestovného ruchu.*

Zodpovední: Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky.

Termín: priebežne

3. *Vytvoriť medzirezortný orgán manažmentu Siete geoparkov s cieľom koordinácie, podpory rozvoja a spolupráce geoparkov pri zohľadnení pokynov a kritérií organizácie UNESCO s cieľom vstupu do Globálnej siete geoparkov UNESCO.*

Zodpovedné: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky v súčinnosti s Ministerstvom dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Termín: 31. marec 2015

4. *Vypracovať akčný plán pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej koncepcie.*

Zodpovedný: zriadený medzirezortný orgán manažmentu Siete geoparkov Slovenskej republiky

Termín: 30. november 2015

5. *Predložiť informáciu na rokovanie vlády Slovenskej republiky o plnení aktualizovanej koncepcie.*

Zodpovedný: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky v spolupráci s Ministerstvom dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Termín: 30. jún 2019 a každých 5 rokov

2. **Kategorizácia geoparkov a území s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky**

Kritériá začlenenia území medzi geoparky a automaticky aj do Siete geoparkov Slovenskej republiky vychádzali z dokumentu *Pokyny a kritériá pre národné geoparky za asistencie organizácie UNESCO s cieľom vstupu do Globálnej siete geoparkov*, ktorý vydala organizácia UNESCO v roku 2014. Z hľadiska súčasného stavu problematiky, potrieb praxe a návrhov pre ďalšie budovanie geoparkov sa v aktualizovanej koncepcii rozlíšili 3 základné kategórie:

1. geoparky s členstvom v Globálnej sieti geoparkov UNESCO a v Európskej sieti geoparkov (cezhraničný slovensko-maďarský Geopark Novohrad - Nógrád),
2. prevádzkované geoparky (Banskobystrický geopark a Banskoštiavnický geopark),
3. územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky (Sandberg - Pajštún {ako súčasť perspektívneho územia Malé Karpaty}, Zemplín, Spiš - Gemer, Medzev - Jasov, Silická planina, Solivar - Dubník, Súľov - Manín).

Územia s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky prešli revíziou obsahovej náplne, a rozlohy vzhľadom k novým poznatkom a v záujme rozšírenia portfólia geologických a iných fenoménov. Územia nie sú záväzné rozlohou, názvom, ani obsahovou náplňou či budúcou realizáciou.

3. **Plnenie opatrení na zabezpečenie aktualizovanej koncepcie**

3.1 **Podpora aktivít pri budovaní a prevádzkovaní geoparkov**

3.1.1 **Podpora koordinácie riadenia, rozvoja a budovania geoparkov**

Geopark Novohrad - Nógrád

Geopark Novohrad - Nógrád riadi sedemčlenná správna rada, ktorá zasadala pravidelne a riešila aktuálne otázky a problémy. Celkové výsledky sa vyhodnocovali ročne na Valnom

zhromaždení Geoparku Novohrad - Nógrád za účasti členov združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, ktoré má v súčasnosti 27 členov, z toho 24 obcí na území geoparku a 3 súkromné organizácie.

V roku 2015 podali 4 obce žiadosť o vstup do združenia právnických osôb Geoparku Novohrad - Nógrád, čím sa otvorila otázka rozšírenia územia geoparku. Na rozšírenú časť územia bol spracovaný audit územia, charakteristika geologických a prírodných podmienok, kultúrneho a historického dedičstva, pasport lokalít, prehľadná mapa územia a doplnila sa geologická mapa. Proces získania súhlasu s rozšírením zo strany slovenskej a maďarskej komisie UNESCO však doteraz nebol ukončený.

Stálymi partnermi pri realizácii programov a podujatí na území Geoparku Novohrad - Nógrád je Novohradské turisticko-informačné centrum vo Filákově, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky - Správa Chránenej krajiny Cerová vrchovina, Novohrad - Nógrád Geopark Nonprofit Kft. v Maďarsku, Slovenská agentúra životného prostredia, oblasť organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie, Banskobystrický samosprávny kraj, Hradné múzeum Filákov, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity v Košiciach, ako aj obce a školy slovenskej časti územia geoparku. S európskymi a globálnymi štruktúrami UNESCO zabezpečuje združenie priebežnú komunikáciu (pravidelné správy o činnosti, články, zapájanie sa do spoločných aktivít).

V roku 2015 bol združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád realizovaný projekt *GeoPart - Systematické partnerstvo v záujme integrovaného rozvoja Geoparku Novohrad - Nógrád* v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika a *Program partnerskej siete Geopark Novohrad - Nógrád* podporený Medzinárodným Vyšehradským fondom. V rámci získaných grantov sa doplnilo zariadenie kancelárie združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, vydala sa trojjazyčný sprievodca s názvom Novohrad-Nógrád Geopark v slovenčine, maďarčine a v angličtine a spracovaný bol audit územia geoparku. Súčasťou auditu bol aj anketový prieskum verejnej mienky zameraný na potreby subjektov na území geoparku formou dotazníkov pre tri záujmové sektory (vybrané samosprávy územia geoparku, neziskový sektor a podnikateľský sektor). Uskutočnila sa aktualizácia pasportov lokalít; zo 150 pasportov kultúrnych i prírodných lokalít územia geoparku sa 60 z nich zaradilo medzi prioritné lokality.

V rámci *Programu partnerskej siete Geoparku Novohrad - Nógrád* boli realizované pracovné stretnutia na území Slovenska (Filákov) a v Maďarsku (Eresztvény), výsledkom ktorých bolo usporiadanie záverečnej konferencie. Témy konferencie sa týkali turizmu, vzdelávaniu, civilnej sféry, podnikateľskej a hospodárskej činnosti, samospráv, inštitúcií verejnej a štátnej správy, ochrany prírody a životného prostredia a krajiny architektúry. Spracované boli tiež dokumenty *Program starostlivosti o územie Geoparku Novohrad - Nógrád pre obdobie rokov 2015 - 2022* a *Spoločná rozvojová stratégia trvalo udržateľného rozvoja Geoparku Novohrad - Nógrád pre obdobie rokov 2015 - 2022*.

V roku 2015 bola sprístupnená 24,5 km dlhá trasa turistickej magistrály Novohradu, ktorá je označená nielen turistickými značkami, ale aj informačnými tabuľami, z ktorých možno bližšie spoznať prírodné danosti regiónu. Projekt *Turistická magistrála Novohradu* bol realizovaný v rámci *Programu cezhraničnej spolupráce Maďarsko - Slovenská republika 2014 - 2020* Centrom pre rozvoj regiónov a cezhraničným partnerom z Maďarska, združením 36 Jó Palóc Közhazsnú Egyesület. Na realizácii projektu sa zúčastnili aj odborníci združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád.

V roku 2016 sa vo Filákovke uskutočnilo rokovanie Medzirezortnej komisie Sieť geoparkov Slovenskej republiky (ďalej len „medzirezortná komisia“) a v maďarskom Eresztvényi medzištátne pracovné rokovanie zástupcov medzirezortnej komisie a komisie maďarských geoparkov.

Združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád usporiadalo 3. ročník *Medvešského fotomaratónu OLYMPUS* (48 hodinové medzinárodné podujatie) so sprievodnými aktivitami. V spolupráci so Správou Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina bol upravený reprezentatívny profil známeho náleziska pliocénnych cicavcov Kostná dolina pri Hajnáčke a označený informačnou tabuľou.

V roku 2016 Správa Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina prezentovala Geopark Novohrad - Nógrád na podujatí *Dni biodiverzity* vo Filákovke, spolupracovala na odbornom zabezpečení súťaže pre žiakov *Objavuj Novohrad-Nógrád Geopark - putovanie rytiera Falkoša k hradu Šomoška*, príprave projektu *Geoturizmus bez hraníc* s cieľom sprístupnenia 5 geolokálí a s Klubom slovenských turistov pri príprave celodenného turistického podujatia počas Svetového dňa turizmu (Gortva - Steblová skala - Hajnáčka).

V roku 2017 na medzinárodnej konferencii *Využitie značky UNESCO pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu v regiónoch strednej Európy*, ktorú zorganizovalo Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky s Mestom Bardejov, bola prezentovaná aj činnosť združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád.

V rámci *Programu obnovy dediny* s podporou združenia bol vybudovaný náučný chodník Stará Bašta, vytlačený sprievodca náučného chodníka v obci Šiatorská Bukovinka a vo vstupnom areáli náučných chodníkov Šomoška a Mačacia bol zriadený informačný bod.

Z *Programu obnovy dediny 2014 - 2020* a s podporou *Nadácie Energetického a priemyselného holdingu* boli v obci Šiatorská Bukovinka obnovené náučné chodníky Mačacia a Šomoška (vrátane informačných tabuľ).

V roku 2017 navštívila územie geoparku poľská delegácia (Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu), ktorá zriaďuje geopark Pieninek a prejavila záujem získať informácie o skúsenostiach prevádzkovania a fungovania geoparku. Delegácia navštívila niekoľko lokalít a rokovala s pracovníkmi kancelárií Geoparku Novohrad - Nógrád vo Filákovke a v maďarskom Eresztvényi.

Správa Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina spolupracovala pri projektoch v obci Stará Bašta (trasovanie náučného chodníka, osadenie náučných tabuľ s odborným textom, doplnenie textového sprievodcu), pri odbornom zabezpečení súťaže pre mladších žiakov vo Filákovskom parku a pre starších žiakov v Hajnáčke a spolu s Klubom slovenských turistov a Mestom Filákov pripravila celodenné turistické podujatie pri príležitosti Svetového dňa turizmu (Beliná - Belinské skaly - Šomoška).

Z podpory Vyšehradského fondu sa na prelome rokov 2017 a 2018 v spolupráci s vedúcim partnerom Novohrad-Nógrád Nonprofit kft. Salgótarján zrealizoval kurz ambasádorov Geoparku Novohrad-Nógrád. Zúčastnilo sa na ňom 11 záujemcov na slovenskej strane a 20 záujemcov na strane maďarskej. Kurz pozostával z viacerých modulov, prebiehal 24 hodín paralelne v oboch štátoch geoparku (vo Filákovke a v Eresztvényi), pričom bol doplnený o praktickú dvojdnú terénnu časť.

V roku 2018 bola v území Geoparku Novohrad - Nógrád uskutočnená kontrola odborníkov Rady Globálnej siete geoparkov UNESCO. Išlo o revalidáciu v územiach oboch štátov, ako aj zistenie napredovania geoparku, dosiahnutých výsledkov za štvorročné obdobie a plne-

nie medzinárodných podmienok. Na slovenskej strane boli navštívené lokality Šomoška, Hajnáčsky hrad, Šurice a Fiľakovský hrad, v maďarskej časti lokality Hollóko, Samsonháza, Eresztvény a Ipolytarnóc. Celkovo dopadla validácia kladne, odborníci však pre slovenskú stranu Geoparku Novohrad - Nógrád odporučili, aby sa na lokalite Šomoška a v jej okolí prezentovali aj vplyvy ťažby bazaltu na regionálny a európsky rozvoj s predstavením cezhraničnej spolupráce a geoturizmu a na Fiľakovskom hrade odporučili, aby archeologické pamiatky a geologické fenomény boli predstavené integrovane ako celok v rámci geoarcheológie a tiež v anglickom jazyku. Delegovaní odborníci odporučili, aby Geopark Novohrad - Nógrád zdieľal svoje hodnoty a skúsenosti s ostatnými geoparkami Globálnej siete geoparkov UNESCO, najmä v oblasti cezhraničnej spolupráce, s výsledkami výskumov v oblasti neogénneho vulkanizmu a odporúčali aj aktívnu účasť činnosti v Európskej sieti geoparkov a v Globálnej sieti geoparkov UNESCO.

Zrealizovaný bol program *Ukážme hodnoty Geoparku Novohrad - Nógrád*, ktorý bol podporený Zeleným vzdelávacím fondom. Realizácia projektu bola zameraná najmä na vyššie ročníky základných škôl počas *Dní geoparku*.

V rámci programu *Zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti v Geoparku Novohrad - Nógrád* podporeného Environmentálnym fondom boli realizované rekonštrukcie informačných tabulí náučného chodníka *Fiľakovský hradný vrch* a vybudované náučné lokality *Tachtianska diatréma* a kúpele Rapovce. S podporou grantov bola vydaná aktualizovaná brožúra o hodnotách Geoparku Novohrad - Nógrád, učebná pomôcka *Prírodné hodnoty Geoparku Novohrad - Nógrád Globálnej siete geoparkov UNESCO* a k náučným lokalitám geoparku boli spracované a vydané sprievodcovia.

Na tradičnom 4. ročníku *Medvešského fotomaratónu OLYMPUS* sa v roku 2018 zúčastnilo vyše 400 fotografov z Maďarska a Slovenska.

V roku 2017 členovia združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád v spolupráci so Správou Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina upravili profil s výstupom terciérnych lastúrníkov a pieskovcových gúl na lokalite *Lipovianske pieskovce* a označili ju informačnou tabuľou.

Každoročne sa na území geoparku usporadúva *Týždeň európskych geoparkov*, v rámci ktorého sa konajú súťaže pre stredné, základné školy a materské škôlky, pešie túry so sprievodcom, prednášky a iné podujatia. Okrem toho sa v spolupráci s Novohradským turisticko-informačným centrom vo Fiľakove konajú letné tábory pre žiakov základných škôl.

Správa Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina spolupracovala pri odbornom zabezpečení súťaží pre žiakov základných škôl v Mučíne a v Gemerskom Jablonci a s Klubom slovenských turistov a združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád pripravila celodenné turistické podujatie pri príležitosti Svetového dňa turizmu (Stará Bašta - Pohanský hrad - Šurice).

Združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád sa zapojilo do prípravy zriadenia budúceho geoparku Malé Karpaty, v rámci ktorého uskutočnilo konzultácie, odovzdalo skúsenosti a spolupracovalo na príprave memoranda, ktoré bolo medzi Združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád a neziskovou organizáciou Barbora podpísané v roku 2018 v Modre.

Slovenská agentúra životného prostredia so združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád a s Novohradským turisticko-informačným centrom vo Fiľakove priebežne komunikovala koordinácie aktivít na území geoparku, pričom sa zúčastnila na viacerých aktivitách (napr. na valných zhromaždeniach združenia, pri príprave projektu *Program partnerskej*

siete v Geoparku Novohrad - Nógrád, realizácii rôznych podujatí a pod.). Počas podujatia *Týždeň európskych geoparkov* v roku 2017 a 2018 v spolupráci so združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád pripravila a zorganizovala environmentálno-vzdelávacie podujatie *Objavuj Geopark Novohrad - Nógrád* určené pre žiakov základných škôl novohradského regiónu. Slovenská agentúra životného prostredia v roku 2018 organizačne participovala aj na kreatívnom dni *Letného tábora v Geoparku Novohrad - Nógrád* a kultúrno-spoločenskom, športovom, turistickom a poznávacom podujatí *Medvešský fotomaratón OLYMPUS*, ktorý mal za cieľ priblížiť širokej verejnosti menej známy región geoparku na juhu stredného Slovenska a na severe Maďarska.

Vybudované lokality geoparku (Fiľakovský hrad, náučné chodníky Šomoška, Mačacia a hrad Hajnáčka a termálne kúpalisko Novolandia v Rapovciach) vykazujú najväčšiu návštevnosť. V roku 2018 Fiľakovský hrad navštívilo 31 000 návštevníkov, náučný chodník Šomoška v sezóne 21 000 návštevníkov (mimosezónne 4 000 návštevníkov) a termálne kúpalisko Novolandia v Rapovciach počas hlavnej sezóny 50 000 návštevníkov. Medzi ostatné najnavštevovanejšie lokality v území Geoparku Novohrad - Nógrád v ostatnom období patril Pohanský hrad (približne 1 500 návštevníkov ročne), hrad Hajnáčka (približne 2 500 návštevníkov ročne) a Soví hrad (približne 600 návštevníkov ročne). K výkazu návštevnosti ostatných lokalít neexistujú merateľné ukazovatele.

V roku 2018 bola Agentúrou na podporu výskumu a vývoja prostredníctvom Slovenskej mineralogickej spoločnosti osadená náučná tabuľa v Geoparku Novohrad - Nógrád v Hajnáčke.

Prehľad financovania aktivít manažmentu Geoparku Novohrad - Nógrád zo štátneho rozpočtu a z iných verejných zdrojov uvádza Príloha.

Je však potrebné uviesť, že finančná udržateľnosť združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád je nedostatočná. Príjmy združenia pre chod geoparku nie sú systémové a trvalo udržateľné. Ako jediný geopark Slovenskej republiky, ktorý je zahrnutý do Európskej siete geoparkov a do Globálnej siete geoparkov UNESCO, má problémy s úhradou členských príspevkov do oboch sietí ako aj s financovaním účasti na pracovných rokovaniach a na konferenciách Globálnej siete geoparkov UNESCO.

Banskobystrický geopark

Budovanie a prevádzkovanie Banskobystrického geoparku inštitucionálne zastrešuje občianske združenie Banskobystrický geomontánný park ako verejno-súkromné partnerstvo. Partnermi občianskeho združenia je 11 obcí, Mesto Banská Bystrica a Kremnica, Banskobystrický samosprávny kraj, Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica, občianske združenia Permon, Libetha, Nový Kumšt a združenie cestovného ruchu Bystriciensis.

Po schválení aktualizovanej koncepcie členovia občianskeho združenia vykonávali na území Banskobystrického geoparku nasledovné aktivity:

- bol spracovaný grafický návrh náučného chodníka *Haliar - Staré Hory* v rámci projektu *Staré Hory - Špania Dolina* s vybudovaním I. úseku trasy Medenej cesty v Starých Horách,
- bola vypracovaná dokumentácia s grafickým návrhom náučných chodníkov (v spolupráci so Štátnym geologickým ústavom Dionýza Štúra) *Uhliarsky chodník*, *Geomontánná oblasť Kremnické vrchy* a *Lubietová, Strelníky a Povrazník*,
- pre účely územného konania bola vypracovaná projektová dokumentácia náučného chodníka *Banskobystrický Permon* (Sásová - Špania Dolina),
- pripravený bol projekt *3D model Banskobystrického geoparku*,

- bol pripravený a zrealizovaný projekt *Geopark Banská Bystrica - príprava náučnopoznávacích trás - mapa geoparkov* s vymedzením náučných chodníkov, cykloturistických trás, významných geomontánných oblastí, pozoruhodností jednotlivých obcí a lokalít geoparku,
- otvorené bolo mineralogické múzeum v Ľubietovej,
- spolupracovalo sa s Múzeom baníckeho bratstva Herrengrund Špania Dolina pri prezentácii tavby medi v praveku a so Stredoslovenským múzeom Banská Bystrica a Múzeom Slovenského národného povstania pri archeologickom výskume Hrádok ako súčasti náučného chodníka *Banskobystrický Permon* a pri digitalizácii odevu novodobej ženy baníka,
- podporený bol archeologický výskum v oblasti Piesky - Špania Dolina, ktorý realizovala Univerzita Bochum (Nemecko),
- v rámci spriechnenia dopravného prekopu Piesky - Špania Dolina boli vykonané sanačné a zabezpečovacie práce,
- vybudované boli ďalšie časti Ľubietovského náučného banského chodníka na Podlpe a náučného chodníka v Malachove,
- v roku 2018 bol v rámci environmentálnej výchovy a v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia a fakultou geológie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici uskutonený *Deň geoparku*; išlo o informačno-prezentačné podujatie *Žijem v území Banskobystrického geoparku* zorganizované v obci Ľubietová pre cieľovú skupinu žiakov základných škôl,
- v spolupráci s Akademiou górnictwa Kraków boli zostavené putovné tabule geoparku a vystavené v Krakove, Banskej Bystrici, Kremnici, Handlovej a v Bratislave,
- pre študentov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici boli zorganizované workshopy v Ľubietovej a Španej Doline zamerané na rozvojové programy v oblasti cestovného ruchu,
- v rámci spolupráce so školami, baníkmi a hutníkmi bola zorganizovaná súťaž enviroprojektov pre základné školy, I. letná banská univerzita a Ľubietovský banícky a hutnícky deň,
- podporované boli kultúrnospoločenské aktivity propagujúce banskú históriu geoparku v obciach Turecká, Ľubietová, Povrazník, Slovenská Ľupča a Špania Dolina,
- územie Banskobystrického geoparku sa propagovalo na výstavách zameraných na rozvoj cestovného ruchu v Bratislave, v Maďarsku a v Rumunsku, ako aj formou letákov, sprievodcovských brožúr, propagačných materiálov a informačným materiálom *Geopark, miesto kde žijem*,
- archeologický výskum prebiehal tiež v Ľubietovej (Vysoká), Brusne (Stará Mara) a Lučatíne,
- do rozvoja Banskobystrického geoparku prístupom LEADER, stratégiou miestneho rozvoja CLLD bolo zapojených 22 obcí,
- v oblasti nehmotného dedičstva boli udržiavané banícke tradície a tradičné zvyky (usporádúvanie šachtágov, baníckych omší, fakľových sprievodov a udržiavanie baníckych piesní Starohorským baníckym spevokolom),
- bola zorganizovaná *Banskobystrická vizitácia* spojená so Stretnutím banských miest a obcí Slovenskej republiky v Banskej Bystrici,
- bol spracovaný *Manažmentový plán riadenia produktu Banskobystrický geopark*.

Na podpore budovania Banskobystrického geoparku participovala aj Slovenská agentúra životného prostredia podporou inštitucionálneho a odborného budovania geoparku prostredníctvom spolupráce a koordinácie s odbornými inštitúciami, samosprávami a miestnymi podnikateľmi so zabezpečením manažmentu, marketingu a odbornej činnosti s cieľom podnietiť záujem o prírodné a kultúrno-historické hodnoty geoparku. V spolupráci so zástupcami občianskeho združenia Banskobystrický geomontánný park bolo v roku 2017 zorganizované environmentálne vzdelávanie *Geoparky a ich úloha v regionálnom a miestnom rozvoji* s aktívnou účasťou a prezentovaním problematiky *Koncepcie geoparkov na Slovensku a vo svete*.

Slovenská agentúra životného prostredia bola tiež aktívna na podujatí *Cesta medi - cesta Fuggerovcov*, ktorú zorganizovalo Občianske združenie LIBETHA z prostriedkov Úradu vlády Slovenskej republiky s cieľom spoznávať geologické, prírodné a historické zaujímavosti Banskobystrického geoparku.

Vydaním známok s príležitostnou pečiatkou s námetom dvoch minerálov z Ľubietovej boli akcelerované rôzne produkty Banskobystrického geoparku.

Prehľad financovania aktivít občianskeho združenia Banskobystrický geomontánný park zo štátneho rozpočtu a z iných verejných zdrojov týkajúcich sa Banskobystrického geoparku v období rokov 2015 až 2018 uvádza príloha.

Banskoštiavnický geopark

Banskoštiavnický geopark prevádzkuje záujmové združenie právnických osôb pre rozvoj Banskej Štiavnice a okolia - Región Sitno so sídlom v Prenčove, ktoré združuje samosprávy viacerých obcí, Mesto Banská Štiavnica, Slovenské banské múzeum a podnikateľské subjekty. Správcovstvo vybudovaných prvkov geoparku prešlo do kompetencie Slovenského banského múzea, Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky a obce Štiavnické Bane.

Súčasťou objektivej sústavy Banskosťiavnického geoparku sú nasledovné expozičné objekty, ktoré má v správe Slovenské banské múzeum:

Mineralogická expozícia v Berggerichte v Banskej Štiavnici je expozíciou ložiskovej geológie a mineralógie, ktorej súčasťou je sprístupnená štôlna Michal. Slovenské banské múzeum v objekte expozície realizuje environmentálne programy v rámci podujatia *Škola v múzeu* a ostatné aktivity pre základné školy a pre verejnosť.

V Berggerichte sídli aj *Náučno-propagačná expozícia Banskosťiavnického geoparku*, ktorá ponúka sprievodcovské služby do štôlny Glanzenberg, po náučných trasách a lokalít v území geoparku a ponúka propagačné materiály všetkých prevádzkovaných geoparkov Slovenskej republiky.

Najnavštevovanejšou expozíciou Slovenského banského múzea je *Expozícia Banské múzeum v prírode*, ktorá je najstaršou a tematicky najrozsiahlejšou baníckou expozíciou na Slovensku s možnosťou fárania do štôlny Bartolomej. Jej súčasťou je aj *Náučná geologická expozícia*.

Dedičná štôlna Glanzenberg je jednou z najstarších dedičných štôlní, ktorá je známa slávnostným faraním viacerých panovníkov a cisárskych návštev, najnovšie aj ministrov a prezidentov Slovenskej republiky.

Expozícia *Baníctvo na Slovensku*, ktorá sídli v Kammerhofe v Banskej Štiavnici, zahŕňa originálne predmety, dobové ilustrácie, mapy, funkčné modely a interaktívne prezentácie v 9 expozičných celkoch.

V spolupráci so Združením baníckych spolkov a cechov Slovenska, Ústavom zemských zdrojov Fakulty baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity Košice, Rudnými baňami, š. p., Banská Bystrica a Ústavom vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela Banská Bystrica sa Slovenské banské múzeum spolupodieľalo na riešení *Národného programu záchrany a transformácie starých banských diel na objekty cestovného ruchu* (program *Slovenská banská cesta*).

Slovenské banské múzeum organizuje odborné a vedecké podujatia a v rámci publikačnej a prezentačnej činnosti sa venuje aj problematike montánných pamiatok, ktoré sú súčasťou

Banskoštiavnického geoparku a ich využitia, čím prispieva k ich popularizácii. V rámci Integrovaného regionálneho operačného programu Slovenské banské múzeum realizovalo projekt *Rekonštrukcia Starého zámku a Prachárne*.

Prostredníctvom Slovenskej agentúry životného prostredia bola v roku 2016 podporená prezentačná a propagačná činnosť exportom posterov 28 náučno-turistických trás Banskoštiavnického geoparku pre potreby webovej stránky Informačného centra Banská Štiavnica. Boli spracované podklady o banských vodohospodárskych systémoch pre Krajský pamiatkový úrad v Banskej Bystrici pre účel vyhlásenia pamiatkovej zóny v okolí Banskej Štiavnice a podklady fotopanoramatických modulov súvisiacich s rekonštrukciou Náučného geologického chodníka Paradajs v roku 2017. Zástupcovia Slovenskej agentúry životného prostredia v spolupráci s Mestom Banská Štiavnica pripravili tiež podklady pre spracovanie projektového zámeru *Revitalizácia Banskoštiavnického geoparku* a projektu *Komplexné využitie potenciálu banského dedičstva v lokalite Banskej Štiavnice prostredníctvom produktov zážitkového turizmu* na základe výzvy vyhlásenej Úradom vlády Slovenskej republiky zameranej na podporu regionálneho rozvoja pre rok 2018. V tom istom roku organizovali informačno-prezentačné podujatie *Žijem v území Banskoštiavnického geoparku* a odbornú exkurziu o *Piargskom vodohospodárskom systéme* pre žiakov základných škôl s cieľom spoznávať regionálne významné krajinnárske, geologické, montanistické a kultúrno-historické hodnoty. Spolupracovali aj pri príprave exkurznej časti 21. ročníka *Festivalu environmentálnych výchovných programov ŠÍŠKA 2018* zameranej na prezentovanie montanistiky Banskoštiavnického geoparku prostredníctvom exkurzií do povrchových a podzemných expozícií v Banskej Štiavnici a v Hodruši - Hámroch.

Financovanie aktivít týkajúcich sa Banskoštiavnického geoparku v období rokov 2015 až 2018 bolo najmä zo štátneho rozpočtu a z iných verejných zdrojov (príspevok z kapitoly Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky pre Slovenské banské múzeum, podpora formou dotácie z Environmentálneho fondu a z Integrovaného regionálneho operačného programu). Prehľad tohto financovania uvádza príloha.

3.1.2 Podpora procesu začlenenia potenciálnych území medzi geoparky

Územie Zemplín

Územie Zemplín bolo definované v aktualizovanej koncepcii ako územie so zaujímavými geologickými, montanistickými, geomorfologickými a hydrologickými pomermi. Okrem pestrej geologickej stavby a významného fenoménu vinohradníckej oblasti Tokaj je územie bohaté na iné prírodné, historické a kultúrne zaujímavosti, ktoré sú aj turisticky využívané. V prvom rade je známe vďaka jedinečnosti výroby tokajského vína a až následne ako región s potenciálom pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a geoturizmu.

V súlade s bodom B.10 uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 601 zo 4. novembra 2015 k *Analýze sociálno-ekonomickej situácie okresu Trebišov a návrhmi na riešenie v sociálnej a hospodárskej oblasti* bol vypracovaný materiál *Správa o území Zemplín s perspektívou jeho začlenenia medzi geoparky*, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky pod č. 480 z 19. októbra 2016. V bode B.1 tohto uznesenia vláda Slovenskej republiky uložila ministrom životného prostredia a ministrom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja zabezpečiť informačnú kampaň pre zainteresovanú verejnosť v regióne týkajúcu sa perspektívy vybudovania geoparku na území Zemplín.

Informačný workshop bol uskutočnený v Malej Tŕni dňa 19. decembra 2016 za účasti 30 zainteresovaných osôb z nasledujúcich organizácií: kancelárie splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre najmenej rozvinuté okresy, Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, krajskej organizácie cestovného ruchu Košický kraj, oblastnej organizácie cestovného

ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie, okresného úradu Trebišov, Mesta Trebišov, Košického samosprávneho kraja, Správy Chránenej krajiny Latorica, Fakulty baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity Košice, Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra a združenia Tokajská vína cesta. Odznali tam prezentácie o geoparkoch všeobecne, Aktualizácii koncepcie geoparkov SR, abiotickom komplexe územia (geológii a mineralógii), prírodných podmienkach Zemplína s perspektívou rozvoja mäkkého turizmu a o problematike destinačného manažmentu.

Doposiaľ však nie je vytvorená zastrešujúca organizácia destinačného manažmentu územia budúceho geoparku, ktorá by v úzkej spolupráci s Košickým samosprávnym krajom, krajskou organizáciou cestovného ruchu Košický kraj, okresným úradom Trebišov, s dotknutými obcami a organizáciami a súkromným sektorom vytvorila členské zázemie a postupovala v súlade s aktualizovanou koncepciou až po vymenovanie územia za geopark.

Územie Malé Karpaty

V roku 2016 zástupcovia neziskovej organizácie Barbora informovali medzirezortnú komisiu o ideovom návrhu budúceho geoparku *Malé Karpaty* členeným na 6 geomontánnych oblastí, s predpokladanou rozlohou 560 km², 102 lokalitami, argumentovaním prezentácie diverzity tematických sfér, spájaním unikátnych črt územia a zabezpečením možností atraktívnej formy vzdelávania a environmentálnej výchovy.

V období rokov 2017 až 2019 boli neziskovou organizáciou Barbora realizované viaceré aktivity vedúce k rozvoju územia Malé Karpaty a jeho propagácie.

Vypracovaný bol návrh loga, základných grafických prvkov a koncepcie vizuálnej komunikácie. Ďalšie aktivity boli priebežne sústredené do budovania niekoľkých lokalít. V spolupráci s Bratislavským regionálnym ochranárskym združením a s finančnou podporou Bratislavského samosprávneho kraja bolo zrevitalizované *Geologické múzeum Barbora* v Devíne. Vplyv geologického podložia na produkciu a kvalitu vína približuje tvorba náučnej a odpočinkovej lokality *Kameň a víno* pri Pezinku, ktorú finančne podporila Nadácia Volkswagen Slovakia. V spolupráci s Malokarpatským baníckym spolkom bola v Pezinku vybudovaná *Banícka expozícia* a boli vytvorené oddychové zóny pred štôľňami *Bezmenná*, *Antimonitová* a *Budúcnosť* pri Pezinku.

S Mestom Pezinok a partnerským mestom Neusiedl am See v Rakúsku sa pripravujú formy spolupráce v nadväznosti na aktivity projektu Geopark Malé Karpaty. Rokovania prebiehajú aj v oblasti cestovného ruchu hľadaním partnerov na úrovni samospráv, neziskových organizácií, občianskych združení a súkromnej sféry vo vinárstve a vinohradníctve.

V spolupráci s oblastnou organizáciou cestovného ruchu Malé Karpaty a s finančnou podporou krajskej organizácie cestovného ruchu Turizmus regiónu Bratislava bolo vyrobené propagačné video *Geoturistika v Malých Karpatoch*. Boli vypracované, vydané a distribuované propagačné materiály, brožúrky *Geoturistika Malé Karpaty*, *Vzácne minerály Pezinka a okolia* a pexeso *Bane a minerály Pezinka a okolia*.

V roku 2018 bola zorganizovaná konferencia o geoparkoch a geoturistike *Geopark - nástroj podpory regionálneho rozvoja a turizmu*, ktorej sa zúčastnilo viac ako 60 účastníkov. Pravidelne boli organizované akcie *Pezinský Permoník*, *Orbis Harmoniae* a stretnutia zberateľov minerálov, fosílií a drahých kameňov. V rámci propagácie územia boli vyrobené krátke filmy *Homo sapiens permonicus* a *Geomelies*.

Bola podpísaná deklarácia o vzájomnej spolupráci medzi vznikajúcim geoparkom Malé Karpaty, Geoparkom Novohrad-Nográd a Geoparkom Železné hory. Nezisková organizácia Barbora vypracovala koncepciu budovania Geoparku Malé Karpaty, ktorú finančne podporil

Úrad vlády Slovenskej republiky v rámci programu *Podpora regionálneho rozvoja*. Zaoberá sa stanovením vízie, strategických cieľov, poslaním geoparku v kontexte zachovania prírodného a kultúrno-historického dedičstva, ponukou geoparku vo vzťahu k verejnosti, cieľmi marketingu vo fáze vývoja, v prípravnej a v prevádzkovej fáze geoparku. Zároveň sa zaoberá definovaním kompetencie geoparku a hodnotami, ktoré by mal svojimi aktivitami vo verejnosti posilňovať.

Koncom roka 2018 bola zverejnená webová stránka www.geoparkmalekarpaty.sk. Prezentácia projektu *Geopark Malé Karpaty* prebieha aj na sociálnej sieti.

Projekt Geopark Malé Karpaty bol panelovo predstavený aj na regionálnej konferencii cestovného ruchu *Ochrana kultúry a dedičstva*, ktorá bola uskutočnená v roku 2018 v Rusovciach.

V území Malých Karpát počas rokov 2011 - 2014 realizoval Štátny geologický ústav Dionýza Štúra geologickú úlohu *Sandbersko - Pajštúnsky geopark*. Výstupom tejto geologickej úlohy bola informačná brožúra *Sprievodca Sandbersko - pajštúnskym geoparkom* s geologicko-turistickou mapou v mierke 1 : 25 000 a informáciami na interaktívnom kompaktnom disku, vytvorená bola webová stránka, vydané informačné letáky o geoparku v cudzojazyčných verziách a osadených bolo 10 informačných tabúl.

Geologická úloha *Sandbersko - Pajštúnsky geopark* má dodnes priaznivý efekt pre návštevníkov a podnecuje aj ďalšie aktivity, ktoré vykonáva Národný geologický komitét Slovenskej republiky pri Ústave vied o Zemi Slovenskej akadémie vied na báze nasledovnej poradenskej a propagačnej činnosti:

- odborná činnosť pre neziskovú organizáciu Barbora pri revitalizácii *Geologického múzea v Devíne*,
- účasť na aktivitách občianskeho združenia Spolok Permon Marianka (komentované prehliadky pre návštevníkov *Bridlicovej štôlne* v Marianke) a občianskeho združenia Bunkre (komentované prehliadky podzemných vojenských kaverien z obdobia 1. svetovej vojny),
- podiel na zriadení stálej geologicko-paleontologickej expozície devínskeho hradného vrchu a jeho blízkeho okolia, ktorú zrealizovalo Múzeum mesta Bratislavy pri obnove citadely hradu Devín v podzemných expozičných priestoroch,
- geologická exkurzia *Nedeľné vedecké chodníčky na hrade Devín* v rámci podujatia Múzea mesta Bratislava.

Uvedené činnosti zatiaľ neboli priamo vykonávané v rámci aktivít neziskovej organizácie Barbora, ale začínajú sa pripravovať priame formy spolupráce s Národným geologickým komitétom Slovenskej republiky pri Ústave vied o Zemi Slovenskej akadémie vied.

Územie Medzev - Jasov

V roku 2018 začal Štátny geologický ústav Dionýza Štúra riešiť geologickú úlohu *Geologicko-náučná mapa regiónu Medzev - Jasov*. Geologická mapa bude tvoriť základnú vrstvu účelovej mapy, v ktorej budú znázornené chránené územia prírody, geologické lokality, technické a montanistické pamiatky, jaskyne, krasové javy, kúpele, hrady, zámky, turistické trasy (známe aj navrhované) s komplexnou infraštruktúrou cestovného ruchu.

Výstupom bude geologicko-náučná mapa v tlačenej a digitálnej forme, textové vysvetlivky a interaktívny digitálny dátový nosič. Geologická úloha bude ukončená v roku 2020, jej celkový rozpočet je 158 tis. €.

Územie Solivar - Dubník

Štátny geologický ústav Dionýza Štúra pripravuje projektovú dokumentáciu geologickej úlohy *Geologicko-náučná mapa regiónu Solivar - Dubník* s cieľom priniesť širokej verejnosti nové poznatky o geologickej stavbe, prírodných, kultúrnych a historických zaujímavostiach a možnostiach turistiky. Mapa spolu so sprievodcom bude slúžiť ako primárny podklad pre budovanie budúceho geoparku. Geologická úloha bude ukončená v roku 2023.

3.2 Podpora trvalej udržateľnosti geoparkov

3.2.1 Podpora v oblasti služieb cestovného ruchu

Organizácie cestovného ruchu sú združenia samosprávnych a podnikateľských subjektov v oblasti služieb cestovného ruchu, ktoré tvoria spoločnú platformu pre rozvoj turizmu v destinácii. Z finančných prostriedkov získaných z členských vkladov a z dotácie Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky financujú organizácie cestovného ruchu rozvoj cestovného ruchu na miestnej a regionálnej úrovni. Dotačný mechanizmus organizácií cestovného ruchu predstavuje možnosť financovania aj pre geoparky, ktoré sa nachádzajú v územnej pôsobnosti nasledovných organizácií cestovného ruchu:

- Geopark Novohrad - Nógrád je z väčšej časti v územnej pôsobnosti oblastnej organizácie cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie,
- územie Banskobystrického geoparku pokrýva oblastná organizácia cestovného ruchu Stredné Slovensko a oblastná organizácia cestovného ruchu Región Horehronie,
- Banskštiavnický geopark je v územnej pôsobnosti oblastnej organizácie cestovného ruchu Región Banská Štiavnica,
- územie Malé Karpaty je v pôsobnosti Krajskej organizácie cestovného ruchu Turizmus regiónu Bratislava a oblastnej organizácie cestovného ruchu Malé Karpaty.

Podľa zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu a o zmene doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov dotácia pre organizácie cestovného ruchu predstavuje 9 oprávnených aktivít vymedzujúcich účel, na ktorý môže byť dotácia použitá a ktorá má napomôcť tvorbe komplexného produktu v regiónoch a zvýšiť tým návštevnosť. Pre potreby financovania aktivít na územiach geoparkov sú vhodné nasledovné aktivity:

- aktivita 1:
Marketing a propagácia (tvorba propagačných a informačných tlačovín okrem knižných publikácií, účasť na veľtrhoch, výstavách, festivaloch, konferenciách, workshopoch a pod., tvorba webovej stránky destinácie, vytvorenie značky, loga destinácie, e-marketing, tvorba zľavových produktov, vytvorenie rezervačného systému),
- aktivita 4:
Podpora tvorby produktu a podpora atraktivít (gastronomické podujatia, športové podujatia a kultúrne podujatia, ktoré sú súčasťou produktu cestovného ruchu),
- aktivita 5:
Podpora atraktivít danej lokality (tvorba produktových balíkov),
- aktivita 6:
Infraštruktúra cestovného ruchu, budovanie a údržba turistických a náučných chodníkov (značenie peších, cyklistických a bežkárskech turistických trás, informačné tabule, smerovníky, grafické symboly).

3.2.2 Podpora komercializácie

V zákone č. 347/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

sa s účinnosťou od 1. januára 2019 ustanovil nástroj financovania domáceho cestovného ruchu prostredníctvom daňového a odvodového zvýhodnenia - príspevku na rekreáciu.

Zavedenie rekreačného príspevku reaguje na nepriaznivý podiel rezidentov (58 %), ktorí si z finančných dôvodov nemôžu dovoliť dovolenku, na ktorej by strávili aspoň 4 noci. Z hľadiska domáceho cestovného ruchu je tiež nepriaznivý podiel dovolenkárov (67 %), ktorí uprednostňujú zahraničnú dovolenku pred domácou, pričom vyhľadávajú destinácie, na ktoré má predpoklady aj Slovensko. Tieto východiská nepriaznivo vplývali aj na návštevnosť atraktivít geoparkov.

Benefit príspevku na rekreáciu je vyňatý z daňovej a odvodovej povinnosti a zamestnanci ho môžu využiť na úhradu pobytového balíka vrátane stravovacích, športovo-rekreačných, wellness, sprievodcovských a ďalších služieb cestovného ruchu, čo znamená aj pre geoparky jedinečnú ziskotvornú príležitosť, ak nadviažu spoluprácu s ubytovacími zariadeniami v oblasti spolutvorby ubytovacích balíkov.

Zakomponovanie produktov, ktoré ponúkajú lokality geoparkov (napr. sprievodcovské služby pri obhliadke geologických fenoménov, montanistických a archeologických lokalít, geogastronómia a pod.) do pobytových balíkov môže výrazne zvýšiť návštevnosť geoparkov vzhľadom na skutočnosť, že podľa predbežných odhadov má nárok na príspevok na rekreáciu zhruba 600-tisíc beneficentov. Geoturizmus zatiaľ nie je na trhu cestovného ruchu dostatočne vyprofilovaný a preto sa môže aktívna tvorba pobytových balíkov pozitívne odraziť aj na zvyšovaní povedomia o potenciáli geoparkov.

3.2.3 Metodická podpora

Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky vypracovalo v roku 2016 metodické odporúčanie *Metodika pre destinačný manažment geoparku*, ktoré uvádza spôsoby budovania a prevádzkovania geoparkov ako turistických destinácií. Prehľadnou formou poskytuje komplexné a konkrétne usmernenia vzhľadom na zásadné aspekty fungovania geoparkov. Tento manuál ilustruje konkrétne aspekty destinačného manažmentu na príklade územia Zemplín, ale vzhľadom na všeobecnú platnosť v ňom uvedených princípov je využiteľný pre všetky prevádzkované geoparky ako aj územia s potenciálom vstupu do Siete geoparkov Slovenskej republiky. Je zverejnený na webovej stránke <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/publikacie>.

V roku 2016 Slovenská agentúra životného prostredia zostavila materiál *Náučný chodník - príprava, realizácia, starostlivosť* <http://www.geopark.sk/naucny-chodnik-priprava-realizacia-starostlivost/>, ktorý je praktickou príručou pre potenciálnych záujemcov o rozširovanie turistickej infraštruktúry v územiach geoparkov so zreteľom na pozitívne a negatívne príklady praxe, ktoré boli zistené pri terénnych rekognoskáciách v budovaných a prevádzkovaných geoparkoch.

3.2.4 Konceptná podpora

Rozvoj geoturizmu a ekoturizmu odporučilo Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky doplniť do siedmeho vydania *Národnej správy SR o zmene klímy* v súvislosti so záväzkami Slovenskej republiky vyplývajúcimi z Rámcového dohovoru Organizácie spojených národov o zmene klímy. V kapitole o cestovnom ruchu rezort ministerstva dopravy a výstavby odporúča presun ťažiska aktivít cestovného ruchu k environmentálne inovatívnym formám a uvádza geoturizmus ako takúto formu cestovného ruchu, ktorá má čiastočne adaptačný aj mitigačný efekt a na rozdiel od masových foriem turizmu má nielen pozitívny dopad na ekosystémy, ale taktiež podporuje ochranu prírody, rozvoj miestnej komunity a rozvoj turizmu. Typické geoturistické aktivity predstavujú návštevy starých lomov, šácht, baní a geotopov,

geogastronomiu, remeselnícke dielne a miestne kultúrne podujatia - historické slávnosti, tradičné farmárske trhy a pod.

3.2.5 Marketingová a propagačná podpora

Slovenská agentúra životného prostredia vytvorila a priebežne aktualizuje trojjazyčnú oficiálnu webovú stránku geoparkov Slovenskej republiky, ktorá je zverejnená na www.geopark.sk podľa dostupných informácií o domácich a zahraničných geoparkoch.

Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia zvyšuje povedomie verejnosti o možnostiach rekreácie v geoparkoch a motivuje účastníkov cestovného ruchu k návšteve geoparkov na národnom propagačno-informačnom systéme cestovného ruchu prostredníctvom webového sídla <http://slovakia.travel/>, ktoré bolo rozšírené o novú sekciu Geoparky na <http://slovakia.travel/co-vidiet-a-robit/priroda-a-krajina/geoparky>.

Návštevníci portálu sú oboznámení s touto produktovou skupinou, ktorá predstavuje najvýznamnejšie lokality prevádzkovaných geoparkov ako aj potenciálnych území na vstup do Siete geoparkov Slovenskej republiky. Na portáli sú uvedené tiež kontakty (korešpondenčné, telefonické a e-mailové prepojenie na webové sídlo geoparku), videovizitky geoparkov, fotografické materiály a tipy na výlety a podujatia na území každého z geoparkov.

Marketingový dosah publikovaného obsahu zvyšuje šesť jazykových mutácií (anglická, nemecká, maďarská, poľská, ruská a čínska). Tento propagačný nástroj dosahuje v zimnom období približne 38 tisíc prístupov mesačne, v lete 60 tisíc prístupov mesačne, pričom Slováci tvoria polovicu návštev. Z údajov o návštevnosti portálu vyplýva, že domáci aj zahraniční návštevníci vyhľadávajú tipy na dovolenku, víkendové pobyty, zážitky a informácie o turistických destináciách.

Slovenská agentúra životného prostredia podporila prezentačnú a propagačnú činnosť geoparkov aj prostredníctvom textovo-grafického zostavenia, vytlačenia a distribuovania troch informačných letákov o území geoparkov v štvorjazyčnej verzii so spoločným posterom a plagátu *Krajina geoparkov Slovenska* na rôznych podujatiach a pre potreby informačných centier, Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky a Slovenského banského múzea.

V roku 2017 a 2018 bola spolupráca Slovenskej agentúry životného prostredia s organizáciami manažujúcimi budované a prevádzkované geoparky zameraná aj na prípravu a komplexné zabezpečenie výstav *Geoparky Slovenskej republiky - ochrana neživej prírody a podpora cestovného ruchu*, ktoré boli zrealizované formou textovo-grafických prvkov s prezentáciou a propagáciou významných atraktivít a produktov cestovného ruchu, a to nielen prevádzkovaných geoparkov, ale aj území s potenciálom stať sa geoparkom.

3.2.6 Finančná podpora

Podpora z Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika

Program spolufinancovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja v prioritnej osi *Hospodárstvo a spoločnosť*, v oblasti podpory *Rozvoj tvorby sietí, partnerstva, programového a projektového plánovania a riadenia kapacít* a v rámci opatrenia *Spoločný rozvoj tvorby sietí, partnerstva, programového a projektového plánovania a riadiacich kapacít* podporil projekt *GeoPart Systematické partnerstvo v záujme integrovaného rozvoja Novohrad - Nógrád geoparku*, na ktorom participovalo združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád.

Podpora z Operačných programov Európskej únie

- *Program rozvoja vidieka 2014 - 2020* sa, okrem iného, zameriava aj na prioritu *Zlepšenie kvality života na vidieku a podporu rozvoja miestnych komunit/partnerstiev vo vidieckych oblastiach* a v oblastiach súvisiacich s ochranou životného prostredia a historicko-kultúrneho dedičstva, a to obnovou a údržbou krajiny, rozvojom miestnej infraštruktúry, cestovného ruchu a informatizáciou. Prostredníctvom opatrenia *LEADER* sa bude podporovať budovanie verejno-súkromných partnerstiev vrátane ich vnútorných štruktúr, ktoré budú akcelerátorom miestneho rozvoja prostredníctvom realizácie miestnych rozvojových stratégií vrátane služieb v oblasti voľného času, kultúry a rozvoja rekreačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu.

V rámci priority *Podpora sociálneho začleňovania, zmierňovania chudoby a hospodárskeho rozvoja vo vidieckych oblastiach* sa budú synergicky dopĺňať projekty, ktoré budú zamerané na tvorbu pracovných miest prostredníctvom rozvoja spolupráce medzi strediskami prevádzkovateľov v organizovaní spoločných pracovných procesov pri spoločnom využívaní zariadení a prostriedkov pre rozvoj/marketing cestovného ruchu.

- *Integrovaný regionálny operačný program 2014 - 2020* poskytuje nepriamu podporu čiastkových aktivít vykonávaných v rámci budovania a prevádzkovania geoparkov v rámci priority osi *Miestny rozvoj vedený komunitou*, investičnej priority *Záväzná investícia v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou*, špecifického cieľa *Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií*.

Výsledkom podpory by malo byť najmä:

- zlepšenie využívania ekonomického potenciálu vidieckych oblastí prostredníctvom reštrukturalizácie vidieckej ekonomiky a zavádzania inovácií,
- vznik nových komunitných služieb a podnikov,
- zlepšenie zamestnatelnosti a prístupu k novým formám podnikania a novým pracovným miestam,
- efektívne zabezpečenie chodu miestnych akčných skupín a propagácia a implementácia stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou.

Na území Geoparku Novohrad - Nógrád pôsobia v 22 obciach dve miestne akčné skupiny (občianske združenie Cerovina a Partnerstvo južného Novohradu), ktoré boli podporené príspevkom z *Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020* na rekonštrukciu nevyužitých objektov na nízkokapacitný penzión v obci Ratka a na diverzifikáciu činností smerom k nepoľnohospodárskym aktivitám v 6 obciach okresu Rimavská Sobota.

Na území Banskobystrického geoparku pôsobí v 23 obciach šesť miestnych akčných skupín (Banskobystrický geomontánny park, Hontiansko-Novohradské partnerstvo, Chopok juh, Podpoľanie a občianske združenia Naša Lieska a Žiarska kotlina), ktoré boli podporené príspevkom hlavne na výstavbu rekreačných a ubytovacích zariadení s poskytovaním agroturistických, relaxačných a doplnkových služieb v oblasti cestovného ruchu (v Hrochoti, Donovaloch a Čremošnom).

Príspevok z *Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020* pre miestne akčné skupiny (občianske združenia Tekov - Hont a Zlatá cesta), ktoré pôsobia v 16 obciach na území Banskštiavnického geoparku bol určený na vybudovanie a modernizáciu zariadení cestovného ruchu v Banskej Štiavnici, Štiavnických Baniach a Banskej Belej.

Podpora s využitím domácich rozpočtových zdrojov

- *Zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov* deklaruje, že samospráva obcí zabezpečuje výstavbu a údržbu kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce a dbá o zachovanie prírodných hodnôt.

Mesto Fiľakovo zo svojho programového rozpočtu finančne podporuje prevádzku Novohradského turisticko-informačného centra, Mesto Banská Štiavnica poskytlo dotácie zo svojho rozpočtu Slovenskému banskému múzeu, Banskoštiavnicko-hodrušskému baníckemu spolku a Regiónu Banská Štiavnica a Mesto Pezinok podporilo dotáciou vydanie propagáčnych materiálov územia Malé Karpaty neziskovej organizácii Barbora.

- *Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch)* v znení neskorších predpisov ustanovuje, že samosprávny kraj sa pri výkone samosprávy stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov a okrem iného, utvára podmienky na rozvoj cestovného ruchu a koordinuje tento rozvoj.

Územie všetkých troch budovaných a prevádzkovaných geoparkv je v územnej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja, ktorý finančne podporil aktivity Geoparku Novohrad - Nógrád a prezentáciu Banskobystrického geoparku. Bratislavský samosprávny kraj podporil propagáciu územia Malé Karpaty vybudovaním infostánku Geoparku Malé Karpaty a dotáciou na revitalizáciu lomu v Devíne.

- *Zákon č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov* umožňuje poskytnúť prostriedky fondu na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni a na podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie (na podporu formou úveru alebo dotácie, kde je zahrnutá aj podpora z Programu obnovy dediny).

Z Environmentálneho fondu boli formou dotácie poskytnuté prostriedky Slovenskému banskému múzeu na projekty *Interaktívne múzeum Geobádateľňa, Banské múzeum v prírode - etapa inovácií, podzemie a riešenie oddychovej a edukačnej zóny na povrchu, Ako sa mapovalo v baníctve, Inovácia Banského múzea v prírode a Inovácia Banského múzea v prírode, II. etapa*, občianskemu združeniu Banskobystrický geomontánny park na riešenie projektu *Vytvorenie moderného informačno-vzdelávacieho portálu, nových náučno-poznávacích trás a zlepšenie propagácie Banskobystrického geomontánneho parku* a združeniu právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád na riešenie projektu *Zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti v Novohrad-Nógrád geoparku*.

- *Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu a o zmene doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov* podľa podmienok uvedených v podkapitole 3.2.1.
- *Zákon č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov* ustanovuje, že rezort kultúry môže poskytnúť dotáciu na ochranu, obnovu a rozvoj kultúrneho dedičstva v oblasti pamiatkového fondu a sprístupňovanie kultúrnych hodnôt žiakom a ich pedagogickým zamestnancom. Žiadateľom o poskytnutie dotácie môže byť aj obec, občianske združenie, záujmové združenie právnických osôb a nezisková organizácia.

Na obnovu historických parkov a architektonických areálov v kritickom stave bola v roku 2016 a 2017 poskytnutá dotácia na obnovu a konzerváciu torzálnej architektúry Národnej kultúrnej pamiatky Fiľakovský hrad na území Geoparku Novohrad - Nógrád.

- *Zákon č. 71/2013 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky* umožňuje poskytovať dotáciu z rozpočtovej kapitoly rezortu hospodárstva na podporu baníctva, tradície a histórie banských činností (publikačná činnosť s banskou

tematikou, budovanie náučných banských chodníkov a ďalších aktivít podporujúcich históriu a rozvoj tradície banských činností).

V roku 2016 a 2017 bolo na území Banskobystrického geoparku dotačne podporené banícke bratstvo Herrengrund na vybudovanie pamätníka obetí banských nešťastí v roku 1526 v Španej Doline a občianske združenie Libetha pre účely dobudovania Banického chodníka v Ľubietovej. Na propagáciu územia Malých Karpát bola poskytnutá dotácia neziskovej organizácii Barbora na prezentáciu náučných chodníkov a vydanie knižnej publikácie a Malokarpatskému baníckemu spolku na účely rekonštrukcie lokality *Dielňa pred Antimónovou štôľňou* v Pezinku.

- *Zákon č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, ktorý ustanovuje, že prijímateľom podpory v najmenej rozvinutom okrese (z pohľadu územnej pôsobnosti geoparkov, či území s perspektívou vstupu medzi geoparky sú to okresy Lučenec, Rimavská Sobota, Trebišov a Košice-okolie) môže byť aj regionálna rozvojová agentúra, občianske združenie, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby alebo obec v súlade s Akčným plánom rozvoja najmenej rozvinutého okresu, na aktivity uvedené v ročných prioritách tohto akčného plánu.

Na území najmenej rozvinutých okresov je situovaný len Geopark Novohrad - Nógrád (okresy Lučenec a Rimavská Sobota), regionálne príspevky na podporu hospodárskych aktivít neboli cielene zamerané na podporu cestovného ruchu.

- *Zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, ktorý podporuje realizáciu investičného zámeru len v priemyselnej výrobe, technologickom centre alebo v centre podnikových služieb. Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky preto pripravuje novelu tohto zákona, kde by sa táto regionálna investičná pomoc uplatnila aj pre oblasť cestovného ruchu (predpoklad predloženia novely tohto právneho predpisu na rokovanie vlády Slovenskej republiky je stanovený do konca roku 2020).
- *Podpora z rozpočtovej kapitoly Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky pre príspevkové organizácie*
 - Slovenská agentúra životného prostredia riešila v rámci svojej pôsobnosti nasledovné úlohy: v roku 2015 *Podpora realizácie Koncepcie geoparkov SR, náučných chodníkov a náučných lokalít*, v roku 2016 *Podpora rozvoja a budovania geoparkov SR v súlade s aktualizovanou Koncepciou geoparkov SR schválenou uznesením vlády SR č. 15/2015* a v roku 2017 a 2018 *Podpora rozvoja a budovania geoparkov SR v súlade s Akčným plánom pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR*.
 - Slovenské banské múzeum v rokoch 2015 až 2018 riešilo úlohu *Banskoštiavnický geopark (prezentácia náučných geologických chodníkov, náučnej geologickej expozície a propagačnej expozície)*.
 - Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v rámci svojej pôsobnosti od roku 2018 rieši geologickú úlohu *Geologicko-náučná mapa regiónu Medzev - Jasov*.
 - Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky v roku 2015 riešila úlohu *Náučné zariadenia (údržba náučných chodníkov, náučných lokalít, informačných bodov, doplnenie a inovácia náučných panelov pri sprístupnených jaskyniach)*, v roku 2016 úlohu *GEOPARKS (plnenie úloh vyplývajúcich z Akčného plánu pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR)* a v roku 2017 a 2018 úlohu *Výstavba, rekonštrukcia a údržba objektov environmentálnej výchovy - náučné zariadenia (údržba náučných chodníkov, náučných lokalít, informačných bodov, informačných streďísk, náučné expozície, chodníky a panely pri jaskyniach)*.

- *Podpora zo Zeleného vzdelávacieho fondu*

Poslaním Zeleného vzdelávacieho fondu je podporovať realizáciu projektov mimovládnych organizácií (občianske združenia, záujmové združenia právnických osôb, nadácie, neziskové organizácie) zameraných na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu detí, mládeže a širokej verejnosti v Slovenskej republike.

Zo Zeleného vzdelávacieho fondu bolo podporené združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, ktoré riešilo projekty *Ukážeme hodnoty Novohrad - Nógrád geoparku* (v roku 2017) a *Voda - zdroj nášho života* (v roku 2018).

3.3 Medzirezortná komisia

Medzirezortná komisia bola zriadená rozhodnutím ministra životného prostredia z 24. apríla 2015 č. 16/2015 - 7.1 o zriadení Medzirezortnej komisie Siete geoparkov Slovenskej republiky, ktoré nadobudlo účinnosť 15. mája 2015. Medzirezortná komisia má 19 členov, z toho štyria členovia zastupujú Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, jedného zástupcu má v medzirezortnej komisii Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Združenie miest a obcí, Univerzita Komenského v Bratislave, Technická univerzita v Košiciach, združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, občianske združenie Banskobystrický geomontánny park, záujmové združenie právnických osôb pre rozvoj Banskej Štiavnice a okolia, Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenské banské múzeum a Štátny geologický ústav Dionýza Štúra.

Medzirezortná komisia v rámci svojej pôsobnosti:

- vytvorí akčný plán pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej koncepcie (ďalej len „akčný plán“),
- rozpracováva materiál organizácie UNESCO týkajúci sa kritérií pre národné geoparky s cieľom vstupu do Globálnej siete geoparkov UNESCO,
- je nápomocná pri príprave na členstvo perspektívnych území v Sieti geoparkov Slovenskej republiky,
- zaoberá sa návrhmi manažmentu území s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky a s cieľom stať sa členmi Siete geoparkov Slovenskej republiky,
- schvaľuje členstvo v Sieti geoparkov Slovenskej republiky,
- udeľuje vymenúvací dekrét „Geopark Slovenskej republiky“,
- každé štyri roky prehodnocuje členstvo existujúcich geoparkov v Sieti geoparkov Slovenskej republiky,
- počas nominačnej procedúry schvaľuje geoparkom odporúčania týkajúcim sa členstva v Európskej sieti geoparkov a v Globálnej sieti geoparkov UNESCO,
- vyvíja aktívnu osvetovú a prezentačnú činnosť k téme geoparkov,
- aktívne spolupracuje s orgánmi Európskej siete geoparkov a Globálnej siete geoparkov UNESCO.

Zasadnutia medzirezortnej komisie sa uskutočňujú podľa potreby, spravidla dvakrát ročne. Od zriadenia medzirezortnej komisie boli členmi vykonané nasledovné aktivity:

v roku 2015

- účasť na medzinárodnej konferencii o geoturizme, banskom turizme, udržateľnom rozvoji a ochrane životného prostredia (GEOTOUR), ktorá sa uskutočnila v Podbanskom,
- vypracovanie akčného plánu,
- zverejnenie článku *Geopark ako produkt cestovného ruchu* v časopise o baníctve a bansko-historickom dedičstve *Montanrevue*,

- zverejnenie článku *Sú lomy aj pre turistov?* v odbornom časopise Slovenského združenia výrobcov kameniva,

v roku 2016

- zostavenie loga Siete geoparkov Slovenskej republiky,
- zverejnenie článku *Geoparky ako jedna z produktových skupín cestovného ruchu* v odbornom-náučnom časopise o životnom prostredí *Enviromagazín*,
- účasť na stretnutí zástupcov slovenskej a maďarskej komisie geoparkov vo Filákovke,
- vypracovanie materiálu *Správa o území Zemplín s perspektívou jeho začlenenia medzi geoparky*, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 480 dňa 19. októbra 2016,
- iniciovanie slávnostného vymenúvania troch prevádzkovaných geoparkov za *Geopark Slovenskej republiky* s vyhlásením Siete geoparkov Slovenskej republiky, ktoré sa uskutočnilo dňa 9. decembra 2016 na pôde Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky,
- zverejnenie článku *Aktuality Siete geoparkov SR* o vyhlásení Siete geoparkov Slovenskej republiky v odbornom-náučnom časopise o životnom prostredí *Enviromagazín*,
- zabezpečenie informačnej kampane pre zainteresovanú verejnosť v regióne týkajúcej sa perspektívy vybudovania geoparku na území Zemplín, ktoré sa uskutočnilo v Malej Trni,
- vypracovanie manuálu *Metodika pre destinačný manažment geoparku* pre územie Zemplín, ktorý môže byť aplikovateľný aj pre ostatné územia s perspektívou budovania geoparkov,

v roku 2017

- účasť na Fóre partnerov SK UNESCO na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky,
- účasť na každoročne organizovanom rokovaní bilaterálnej maďarsko-slovenskej pracovnej skupiny pre ochranu prírody a krajiny v Ipolytarnóczi (v Správe Národného parku Bükk) ohľadom prerokovania problematik cezhraničného Geoparku Novohrad - Nógrád,
- účasť na 17. zasadaní slovensko-maďarskej zmiešanej komisie pre spoluprácu v oblasti ochrany životného prostredia a ochrany prírody na úrovni štátnych tajomníkov v Budapešti,
- účasť na konferencii *Možnosti využitia značky UNESCO pre rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu v regiónoch strednej Európy* v Bardejove,
- inštalovanie výstavy posterov, informačných tabúlí a propagačných materiálov prevádzkovaných geoparkov Slovenska pri príležitosti *Týždňa Európskych geoparkov*, ktorá bola vystavená v átriu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky,
- zorganizovanie pracovného stretnutia zameraného na problematiku zblíženia manažmentov geoparkov s oblastnými organizáciami cestovného ruchu a so zástupcami potenciálnych území geoparkov v Banskej Štiavnici,
- prezentácia prednášky *Sieť geoparkov Slovenskej republiky a Medzirezortná komisia siete geoparkov Slovenskej republiky* v rámci Otvoreného geologického kongresu Slovenskej geologickej spoločnosti a Českej geologickej spoločnosti vo Vysokých Tatrách,
- prezentovanie geoparkov v Rádiu Slovensko prostredníctvom krátkych reportáží v rámci relácie *Príbeh na týždeň o sopkách a geoparkoch Slovenska*,
- pracovné rokovanie s generálnou tajomníčkou Slovenskej komisie UNESCO na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v súvislosti so sprostredkovaním formalizácie vzťahu medzirezortnej komisie, Slovenským výborom IGCP a s ústredím programu UNESCO Global Geoparks,
- zasadnutie konzultačnej skupiny pre dunajskú stratégiu vzhľadom na pripravovanú výzvu programu Interreg stredná Európa a jej tematickom zameraní na Úrade vlády Slovenskej republiky,

v roku 2018

- pracovné rokovanie so sekciou ochrany prírody, biodiverzity a krajiny Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky a so Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky k problematike geoparkov,
- prezentácia prednášky *Aktualizácia Konceptie geoparkov SR a Medzirezortná komisia Siete geoparkov Slovenskej republiky* na medzinárodnej konferencii *Geopark - nástroj podpory regionálneho rozvoja a turizmu*, ktorá sa uskutočnila v Modre,
- účasť na medzinárodnej konferencii o geoturizme, banskom turizme, udržateľnom rozvoji a ochrane životného prostredia (*GEOTOUR*), ktorá sa uskutočnila v Hodruši - Hámroch.

3.4 Akčný plán

Vypracovanie akčného plánu bolo v poradí štvrtým opatrením na zabezpečenie realizácie aktualizovanej koncepcie. Zodpovedným za vypracovanie akčného plánu bola zriadená medzirezortná komisia s termínom do 30. novembra 2015.

Materiál bol schválený Poradou vedenia Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky s tým, aby sa do informácie o plnení aktualizovanej koncepcie zakomponovalo aj plnenie akčného plánu.

Súčasťou akčného plánu bola špecifikácia 23 aktivít v rámci jednotlivých opatrení aktualizovanej koncepcie. Pri každej aktivite je uvedený jej názov, špecifikácia, realizácia plnenia, zodpovednosť, zdroj financovania a výstup/výsledky.

V rámci vytvárania podmienok na podporu aktivít pri budovaní a prevádzkovaní Geoparku Novohrad - Nógrád, Banskobystrického geoparku, Banskoštiavnického geoparku ako aj území s perspektívou ich začlenenia medzi geoparky bola špecifikácia aktivít nasledovná:

1. Propagácia a marketing na území Geoparku Novohrad - Nógrád.
Plnenie: Aktivita sa priebežne plní v nadväznosti na finančnú podporu z rôznych zdrojov. Združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád a s jeho partnermi sa organizujú odborné podujatia a ponukové programy jarnej, letnej a jesennej turistiky na lokalitách územia geoparku a spracovávajú sa propagačné a prezentačno-náučné materiály. Systematicky sa spolupracuje hlavne so základnými školami, každoročne sa organizuje *Týždeň Novohrad-Nógrád geoparku UNESCO*, ktorý je zaradený do celoeurópskej iniciatívy *Týždeň európskych geoparkov*, kde sa na sériách podujatí pre všetky vekové skupiny popularizuje posolstvo geoparku a prezentujú sa jeho geologické, prírodné a kultúrno-historické hodnoty s dôrazom na ich záchranu a ochranu. Ponuku programu túry so sprievodcom, letný tábor geoparku a *Medvešský fotomaratón OLYMPUS*, na ktorom sa snúbi fotografovanie s poznávaním.
2. Podpora prevádzkovania Geoparku Novohrad - Nógrád na území okresu Rimavská Sobota.
Plnenie: Podľa zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a schváleného Akčného plánu rozvoja okresu Rimavská Sobota v znení dodatku č. 1 a 2 je podpora prevádzkovania Geoparku Novohrad - Nógrád väčšinou len nepriama. V rámci podopatrenia *Podpora atraktívnosti okresu pre cestovný ruch a zamestnanosti prostredníctvom obnovy, rekonštrukcie a skvalitnenia kultúrno-historických pamiatok a architektúry okresu pre účely cestovného ruchu* je jedným z projektových zámerov *Vytvorenie centrálneho informačného systému turistickej destinácie Gemer* s termínom realizácie 2019 - 2020.

3. Podpora zvyšovania environmentálneho povedomia o Geoparku Novohrad - Nógrád, Banskobystrickom geoparku a Banskoštiavnickom geoparku.
Plnenie: Podpora realizácie environmentálno-edukačných a propagačných aktivít a vytváranie odborného zázemia so zameraním sa na vzdelávacie a osvetové programy s riešením odbornej náplne budovaných a prevádzkovaných geoparkov vykonáva Slovenská agentúra životného prostredia v rámci plnenia svojho plánu hlavných úloh (textovo-grafické zostavenie materiálu *Náučný chodník - príprava, realizácia, starostlivosť*, spracovanie troch informačných letákov so spoločným posterom prezentujúcich územia prevádzkovaných geoparkov v kontexte aktualizovanej koncepcie, príprava pravidelných environmentálno-vzdelávacích podujatí na území geoparkov, aktualizácia webovej stránky www.geopark.sk).
4. Analýza potrieb a udržateľnosť Geoparku Novohrad - Nógrád.
Plnenie: Hlavným cieľom združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád je zabezpečiť všestranný rozvoj regiónu prostredníctvom geoparku, aktivity ktorého sa zameriavali na prezentáciu a propagáciu prírodných, geologických a kultúrno-historických hodnôt regiónu, environmentálnu výchovu a vzdelávanie, budovanie a udržiavanie efektívneho partnerstva a medzinárodnú spoluprácu. Finančná podpora je však nedostatočná; príjmy z príspevkov členov združenia, prípadne nepravidelné príjmy zo získaných grantov relatívne postačujú na chod združenia a aktivity na domácej pôde, absentujú však prostriedky na úhradu členských príspevkov vyplývajúcich z členstva v Globálnej sieti geoparkov UNESCO, účasť zástupcov združenia na rokovaní Európskej siete geoparkov či na konferenciách Globálnej siete geoparkov UNESCO.
5. Podpora propagácie geoparkov a ich inštitucionálne zabezpečenie.
Plnenie: Na zabezpečenie trvalej udržateľnosti geoparkov podporou činností na dosiahnutie cieľov environmentálnej politiky na regionálnej úrovni a podporou environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie bola poskytnutá dotácia z Environmentálneho fondu na projekty *Interaktívne múzeum Bádateľňa* (pre Slovenské banské múzeum), *Vytvorenie moderného informačno-vzdelávacieho portálu, nových náučno-poznávacích trás a zlepšenie propagácie Banskobystrického geomontánneho parku* a *Zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti v Novohrad-Nógrád geoparku*.
6. Využívanie potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu a agroturistiky na územiach geoparkov.
Plnenie: Prostredníctvom opatrenia LEADER v rámci *Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020* sa podporovalo budovanie verejno-súkromných partnerstiev vrátane ich vnútorných štruktúr, ktoré podnietili miestny rozvoj realizovaním miestnych rozvojových stratégií vrátane služieb v oblasti voľného času a rozvoja rekreačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu. Touto formou bolo napríklad podporené občianske združenie Banskobystrický geomontánny park (projekt *Prípravná podpora Banskobystrického geomontánneho parku*).
7. Aktualizácia pasportizácie objektovej sústavy a technického stavu lokalít Banskoštiavnického geoparku.
Plnenie: Aktualizácia bola len čiastočne realizovaná, jej výstupom mali byť pasporty lokalít, revízia náučných chodníkov a fotodokumentácia s návrhmi na riešenie technického stavu lokalít. Riešenie stavu Banského múzea v prírode vy-

konalo Slovenské banské múzeum v rámci dvoch etáp inovácií riešením edukačnej a oddychovej zóny na povrchu a v podzemí z prostriedkov Environmentálneho fondu.

8. Koordinácia rozvojových aktivít v banskoštiavnickom regióne.
Plnenie: Aktivita bola zameraná na realizáciu projektov úprav na území Banskoštiavnického geoparku v rámci náučno-turistickej trasy o piargskom vodohospodárskom systéme.
9. Zabezpečenie prevádzky prioritných prvkov turisticko-informačnej infraštruktúry Banskštiavnického geoparku a ich marketing.
Plnenie: Prevádzku prvkov objektovej sústavy Banskštiavnického geoparku (Banské múzeum v prírode, informačné centrum geoparku, štôľňa Glanzenberg, náučné chodníky, propagačná expozícia, náučná geologická expozícia) realizuje Slovenské banské múzeum najmä z rozpočtu kapitoly Ministerstva životného prostredia, Environmentálneho fondu a vlastných zdrojov.
10. Podpora a budovanie partnerstiev v banskoštiavnickom regióne.
Plnenie: Verejno-súkromné partnerstvá na území Banskštiavnického geoparku by si vyžadovali zhodnotenie a prehodnotenie doterajšej stratégie a postavenia s dôrazom na udržateľnosť doterajších aktivít manažujúcej organizácie (Združenie Región Sitno) a spoluzodpovedných ostatných partnerov. Predpokladom fungovania Banskštiavnického geoparku by mala byť silná manažérska skupina, ktorá by mala mať zabezpečené personálne kapacity a finančné zdroje.
11. Podpora prevádzkovania geoparkov a zamestnanosti na územiach geoparkov.
Plnenie: Aktivita spočívala v propagácii náučných chodníkov, prác a činností pri budovaní a údržbe objektovej sústavy geoparkov, poskytovaní služieb v turistických informačných centrách a informačných bodoch, realizácii projektov ekologického cestovného ruchu, turistických a tradičných akcií na území geoparkov. Zdrojom financovania boli dotácie z Environmentálneho fondu a z rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky.
12. Kultúra, história a vzdelávanie na územiach geoparkov.
Plnenie: V koordinácii medzi organizáciami destinačného manažmentu budovaných a prevádzkovaných geoparkov a ich partnermi boli z vlastných prostriedkov, získaných grantov, prostriedkov samospráv a dotácií z rozpočtov kapitol Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky vykonávané projekty/aktivity zahrňujúce obnovu historických pamiatok (hlavne hrad Fiľakovo), environmentálno-edukačné a propagačné aktivity, kultúrne podujatia pre školy, výstavy a expozície.
13. Ochrana prírody a krajiny na územiach geoparkov.
Plnenie: Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky boli riešené úlohy zamerané na ochranu a výskum fauny a flóry v národných parkoch, chránených krajinných oblastiach, národných prírodných rezerváciách a národných prírodných pamiatok, ktoré sa prekrývajú s územiami geoparkov, spracovanie dokumentácie technického stavu lokalít, výchovno-vzdelávaciu a propagačnú činnosť a turistické akcie. Príkladná bola spolupráca Správy Chránenej krajinnnej oblasti Cerová vrchovina so združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád.

14. Návrh marketingovej stratégie územia Spiš s potenciálom stať sa geoparkom.
Plnenie: Krajskou organizáciou cestovného ruchu Košický kraj v spolupráci s oblasťou organizáciou cestovného ruchu Spiš a Fakultou baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity v Košiciach bola zaslaná žiadosť o podporu z programu *Interreg Dunajský nadnárodný program 2014 - 2020* a *Medzinárodného projektu Danube GEOPARQ* na podporu trvalej udržateľnosti prírodného a kultúrneho dedičstva a bohatstva územia Spiš.
15. Vydanie geologicko-náučných máp území s potenciálom stať sa geoparkom.
Plnenie: Štátny geologický ústav Dionýza Štúra rieši geologickú úlohu *Geologicko-náučná mapa regiónu Medzev - Jasov*, ktorá bude ukončená v roku 2020 a pripravuje projektovú dokumentáciu geologickej úlohy *Geologicko-náučná mapa regiónu Solivar - Dubník*, ktorá bude ukončená v roku 2023.
16. Využívanie potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu, ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva na území Sandberg - Pajštún a Hainburské vrchy.
Plnenie: Územie Sandberg - Pajštún bolo rozšírené na celé územie Malých Karpát a po dvojročnom realizovaní viacerých aktivít a propagácie nezisková organizácia Barbora zaslala na medzirezortnú komisiu žiadosť, aby územie Malé Karpaty bolo začlenené do Siete geoparkov Slovenskej republiky a získalo dekrét *Geopark Slovenskej republiky*. V žiadosti sa uvažuje s možnosťou začleniť do územia budúceho geoparku Hainburské vrchy a vytvorenie cezhraničného geoparku.
17. Miestny rozvoj vedený komunitami na územiach geoparkov a na územiach s potenciálom stať sa geoparkom.
Plnenie: *Integrovaný regionálny operačný program 2014 - 2020* poskytol nepriamu podporu aktivitám vykonávaným v rámci budovania a prevádzkovania geoparkov a prípravnej fázy kreovania území s potenciálom stať sa geoparkom. Prostredníctvom komunity akčných skupín miestneho rozvoja (17 miestnych akčných skupín na územiach geoparkov a územiach Zemplín a Malé Karpaty) bolo možné podporovať implementáciu stratégií miestneho rozvoja. Podpora spočívala hlavne v zlepšovaní využívania ekonomického potenciálu vidieckych oblastí, zlepšení zamestnateľnosti a prístupu k novým formám podnikania.
18. Ochrana a využívanie potenciálu jaskýň a pre rozvoj cestovného ruchu na územiach geoparkov a územiach s potenciálom stať sa geoparkom.
Plnenie: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky vykonávala v rámci svojich aktivít litologický, štruktúrno-geologický, biospeleologický, hydrologický a geomorfologický výskum jaskýň, praktickú starostlivosť o jaskyne a zabezpečovala aktivity podporujúce stav a rozvoj poskytovaných služieb, propagáciu a prezentáciu jaskýň.
19. Budovanie environmentálnej infraštruktúry obcí na územiach geoparkov.
Plnenie: Na územiach geoparkov sa realizovali niektoré projekty týkajúce sa sanácie/geologického prieskumu vybraných environmentálnych záťaží (celkovo je na územiach okresov Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Lučenec a Rimavská Sobota, ktoré z väčšej časti pokrývajú územia geoparkov, identifikovaných 98 environmentálnych záťaží) v rámci *Operačného programu Kvalita životného prostredia 2014 - 2020*. Na územiach troch geoparkov pôsobí v 61 obciach 10 miestnych akčných skupín, ktoré boli podporené príspevkom pro-

stredníctvom *Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020* na rekonštrukciu nevyužitých objektov, výstavbu rekreačných a ubytovacích zariadení s poskytovaním agroturistických, doplnkových a relaxačných služieb a modernizáciu zariadení cestovného ruchu.

20. Perspektívy územia Zemplín pre začlenenie medzi geoparky.

Plnenie: Vypracovaný bol materiál *Správa o území Zemplín s perspektívou jeho začlenenia medzi geoparky*, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 480 z 19. októbra 2016.

V rámci podpory trvalej udržateľnosti geoparkov ich využívaním v rámci rozvoja cestovného ruchu v súčinnosti s organizáciami cestovného ruchu a ostatnými subjektmi cestovného ruchu bola v akčnom pláne vyčlenená nasledovná aktivita:

21. Podpora budovania a prevádzky geoparkov, konkurencieschopnosť národných a regionálnych produktov cestovného ruchu.

Plnenie: Zodpovednými za plnenie opatrenia sú oblastné organizácie cestovného ruchu na území geoparkov: Región Banská Štiavnica, Turistický Novohrad a Podpoľanie, Nízke Tatry - juh a Stredné Slovensko v spolupráci s medzirezortnou komisiou. Žiadala by sa väčšia súčinnosť medzi organizáciami manažujúcimi geoparky a oblastnými organizáciami cestovného ruchu do územnej pôsobnosti ktorých patrí územie geoparku, hlavne čo sa týka podpory atraktivít územia/lokality/podujatia (napr. *Týždeň geoparkov*) alebo podpory údržby a budovania náučných chodníkov. Pozitívnym príkladom je spolupráca oblastnej organizácie cestovného ruchu Malé Karpaty s Bratislavským samosprávnym krajom a s neziskovou organizáciou Barbora na potenciálnom území Malé Karpaty

Do akčného plánu sa premietli aj dve aktivity medzirezortnej komisie:

22. Rozpracovanie materiálu UNESCO týkajúceho sa kritérií pre národné geoparky s cieľom vstupu a s podmienkami členstva v Globálnej sieti geoparkov UNESCO.

Plnenie: Medzirezortná komisia vypracovala materiál *Usmernenie Medzirezortnej komisie Siete geoparkov Slovenskej republiky k procesu začlenenia potenciálnych území do Siete geoparkov Slovenskej republiky, k procesu prehodnotenia členstva v Sieti geoparkov Slovenskej republiky a k procesu začlenenia geoparkov do Európskej siete geoparkov a do Globálnej siete geoparkov UNESCO* (ďalej len „usmernenie“), ktorý je zverejnený na webovej stránke www.geopark.sk.

23. Podmienky členstva v Sieti geoparkov Slovenskej republiky.

Plnenie: V usmernení sú uvedené ciele manažmentu jednotlivých geoparkov začlenených do Siete geoparkov Slovenskej republiky a uvedená je špecifikácia monitorovacích správ v procese prehodnotenia členstva v Sieti geoparkov Slovenskej republiky.

3.5 Závery a odporúčania

V *Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na roky 2016 - 2020* sa v kapitole *Cestovný ruch*, okrem iného, uvádza:

Zámerom vlády v cestovnom ruchu bude zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti spojené s tvorbou pracovných príležitostí. Vláda prehodnotí možnosť prijatia pružnejších foriem pre sezónny charakter cestovného ruchu. Jednou z úloh bude nielen zvyšovať počet turistov, ale aj

predlžovať čas, ktorý strávia na Slovensku. Prostriedkom k tomuto kroku bude aj podpora destináčného manažmentu cez oblastné organizácie cestovného ruchu. Vzhľadom na potenciál cestovného ruchu je možné vyrovnávať regionálne hospodárske a sociálne rozdiely. Bude potrebné posilniť rozvoj tých produktov cestovného ruchu, ktoré majú vysokú pridanú hodnotu a prinášajú vyššiu efektivitu vynaložených nákladov. Ide najmä o voľnočasové aktivity ako vidiecka turistika, zimný a zážitkový cestovný ruch.

V materiáli *Zelenšie Slovensko - Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (Envirostratégia 2030)*, ktorý vláda Slovenskej republiky schválila uznesením č. 87 z 27. februára 2019, sa v kapitole *Environmentálna výchova a vzdelávanie v každom veku*, v podkapitole *Zlepšenie environmentálneho povedomia prostredníctvom kultúrneho a prírodného dedičstva a cestovného ruchu* uvádza:

Mäkké formy turizmu s nízkym vplyvom na prírodu môžu pomôcť environmentálnemu povedomiu obyvateľstva a byť aj zdrojom príjmov ochrany prírody. Získané znalosti o ochrane prírody a biodiverzity prispievajú k väčšiemu záujmu o udržanie a zlepšenie súčasného stavu. Preskúmajú sa spôsoby, ako by cestovný ruch mohol prispieť platbami na služby, ktoré poskytuje manažment krajiny. Zvýši sa podpora, udržiavanie a využívanie výstavných a múzejných priestorov, skanzenov, objektov kultúrneho a prírodného dedičstva, stredísk environmentálnej výchovy, škôl ochrany prírody a krajiny, lesných škôl s cieľom zvyšovania povedomia o prírodných a kultúrnych hodnotách územia. Geoparky sa budú rozvíjať udržateľným spôsobom podľa schválenej a platnej vládnej koncepcie budovania geoparkov. Cieľom je zatriktívnenie a zavedenie nových prvkov v turistickom ruchu. Podporí sa odborné poradenstvo pri zriaďovaní náučných chodníkov s tematikou ochrany prírody, lesníctva a geológie, ale aj globálnej environmentálnej výchovy.

Zásadným problémom rozvoja geoparkov je to, že sú kapitálovo poddimenzované a že momentálne neexistuje priama finančná podpora ani iný pravidelný dotačný mechanizmus pre ich manažment, ktorý je v súčasnosti realizovaný záujmovými združeniami právnických osôb či občianskymi združeniami. Organizácie, ktoré manažujú územia geoparkov, sa musia venovať infraštruktúre, marketingu a výchovno-vzdelávacej činnosti geoparkov podporovanej formou nízkorozpočtových grantov, alebo z vlastných a sponzorských zdrojov, a to aj v tých prípadoch, keď sa delia o to isté územie, napr. so správami národných parkov alebo chránených krajinných oblastí. Z praxe vyplýva, že organizáciám manažujúcim geoparky robia najväčšie problémy nepravidelnosť a nenárokovateľnosť finančného krytia, či neoprávnenosť mzdových nákladov z existujúceho grantového financovania. To zamedzuje vykonávať základné úlohy kladené na manažment geoparku, sťažuje to chod kancelárie či informačného centra, obmedzuje možnosti stáleho zamestnania personálu, propagácie ako aj údržby infraštruktúry.